

Nr 980

Av fru Gärde Widemar och herr Hamrin i Jönköping, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 156, med förslag till radioansvarighetslag.

(Lika lydande med motion nr 805 i Första kammaren)

I proposition nr 156 framlägges förslag till radioansvarighetslag. I förslaget föreslås särskilda regler om straff- och skadeståndsrättsligt ansvar för yttrandefrihetsbrott i ljudradio- och televisionsprogram.

Vi vill inledningsvis anföra att vi hälsar det framlagda lagförslaget med tillfredsställelse. Frågorna beträffande det straff- och skadeståndsrättsliga ansvaret för radiosändningar har hittills icke varit lagreglerade och rättsläget är oklart. Någon funktion motsvarande de periodiska skrifternas »ansvariga» utgivare har heller icke funnits för radions del.

Kritik kan emellertid riktas mot lagförslaget på vissa punkter. På andra punkter gör vi vissa kommentarer, som dock inte föranleder några särskilda yrkanden från vår sida.

Det har ifrågasatts bl. a. av ett antal remissinstanser att man bör överväga att ge yttrandefriheten i radio grundlagsskydd. Vi anser att vissa skäl talar härför men finner det dock lämpligt att med detta får anstå tills man vunnit erfarenhet av tillämpningen av den nya radioansvarighetslagstiftningen. I samband med genomförandet av en ny författning borde det dock övervägas att grundlagsfästa yttrandefriheten i radio.

I lagförslaget utgår man från nu gällande ordning att ett företag skall ha monopol på rundradioverksamheten i landet. I 1 § stadgas nämligen att lagen gäller yttrandefriheten i ljudradio- och televisionsprogram (radioprogram) som svenskt företag äger anordna med ensamrätt.

Att det i radioansvarighetslagen stadgas om ensamrätt är givetvis en följd av att Kungl. Maj:t i proposition nr 136 till årets riksdag om rundradions fortsatta verksamhet förordat att radio-TV-monopolet skall bestå.

Från folkpartiets sida har i en partimotion till årets riksdag i anledning av proposition nr 136 yrkats avslag på Kungl. Maj:ts förslag bl. a. såvitt avser ensamrätten. Folkpartiet har i stället lagt fram ett alternativ som medför ökad konkurrens och därmed bättre program samt ökad valfrihet.

Även vi förordar för vår del ett system i enlighet med vad som föreslagits i folkpartiets partimotion. Detta medför att vi icke kan acceptera den utformning som 1 § fått i förslaget till radioansvarighetslag.

Bihang till riksdagens protokoll 1966. 4 saml. Nr 980—981

Det är emellertid uppenbart att även i ett system med fristående programföretag det är angeläget att det finns bestämmelser som reglerar yttrandefriheten i radio och television och det därmed förknippade skadestånds- och straffrättsliga ansvaret.

Detta syfte uppnås genom att 1 § första stycket får följande ändrade lydelse:

»Denna lag gäller yttrandefriheten i ljudradio- och televisionsprogram (radioprogram) som svenskt programföretag äger anordna med *tillstånd av Kungl. Maj:t.*»

I 2 § regleras vad som skall avses med yttrandefrihetsbrott i radioprogram. Det fastslås också att sådana bestämmelser i brottsbalken eller annan lag om påföljd för brott, som avses i 7 kap. 4 och 5 §§ tryckfrihetsförordningen, eller om förverkande eller annan särskild rättsverkan av sådant brott gäller även när brottet är att anse såsom yttrandefrihetsbrott i radioprogram.

Vi vill inledningsvis anföra att vi med tillfredsställelse hälsar att Kungl. Maj:t följt lagrådets förslag och konstruerat yttrandefrihetsbrottet såsom ett särskilt brott. De skäl som lagrådet anfört härför anser vi härande.

Bestämmelserna har i stor utsträckning anknutits till tryckfrihetsförordningens regler. Vi måste dock beklaga att i lagförslaget inte intagits någon bestämmelse motsvarande 7 kap. 6 § andra st. tryckfrihetsförordningen, att om den tilltalade fälles för vissa ärekränkingsbrott domstolen på yrkande kan förordna att domen skall införas i skriften om den är periodisk skrift.

Det är enligt vår mening uppenbart att en särskild person som i radioprogram utsätts för ärekränkning har ett lika stort intresse av att domen publiceras som den som utsätts för ärekränkning genom periodisk skrift. I själva verket kan hans intresse härav vara ännu större när det gäller ärekränkning genom radioprogram. Sådana program har stark genomslagskraft, och yttranden i radio och TV uppfattas ofta såsom särskilt auktoritativa och objektivt riktiga. En uttrycklig bestämmelse om att fällande dom på yrkande skall ges publicitet i radioprogram skulle tvivelsutan medverka till att nedbringa skadeverkningarna för den som utsatts för ärekränkningen. Detta framstår som så mycket mer angeläget mot bakgrund av strafflagens stadgande i 6 kap. 4 § att den som fälles för ärekränkingsbrott kan åläggas att bekosta tryckningen i tidning av den dom varigenom den ärekränkte funnit upprättelse. Visserligen borde man kunna förvänta sig att programföretag av egen drift utan uttryckligt lagstadgande ger publicitet åt en fällande dom. Men säkert är ingalunda detta, varför en bestämmelse härom enligt vår mening vore befogad.

Vi vill i detta sammanhang ta upp en fråga som har viss anknytning till ovan nämnda spörsmål, nämligen rätten till beriktigande av felaktig uppgift som lämnas i radioprogram

Det är enligt vår mening uppenbart att en felaktig uppgift som lämnas

i radio eller television kan åsamka den enskilde stor skada. Han har därför ett berättigat intresse av att rättelse publiceras. Denna fråga har också aktualiserats i olika sammanhang, såväl i motioner till riksdagen — senast till 1965 års riksdag — som i medlemsförslag till Nordiska rådet.

Utredningsmannen har också behandlat frågan i betänkandet Radioansvarighetslag, som ligger till grund för föreliggande lagförslag. Utredningsmannen kommer till slutsatsen att det för radions del lika väl som för pressens kommer att visa sig överflödigt att i lag stadga en rätt till beriktigande, detta under förutsättning att en opinionsnämnd av det slag radioutredningen föreslagit inrättas.

Vi har för vår del svårt att dela denna uppfattning. Såsom ovan anförts kan en felaktig uppgift som lämnas i radion eller televisionen åsamka den enskilde stor skada. Av den anledningen måste det uppfattas såsom en väsentlig rättssäkerhetsgaranti, att den enskilde har en lagfäst rätt att få sådan uppgift beriktigad i radion och televisionen. I det fall en oriktig uppgift lämnas i en tidning kan den som berörs därav ofta — för den händelse den uppgiftslämnande tidningen icke själv föranstaltar om beriktigande — få ett beriktigande infört i annan tidning. Något motsvarighet härtill finns för radions och televisionens del inte så länge det nuvarande, enligt vår mening principiellt felaktiga, monopolsystemet är rådande.

Nu har visserligen de nordiska radiocheferna vid ett radiochefsmöte den 4—5 maj 1966 antagit normer för beriktigande i nordisk rundradio. Dessa normer utgör en viss garanti för att den enskildes rätt tillvaratas i förevarande sammanhang. Man bör dock hålla i minnet att dessa normer icke är bindande för radioföretagen i de nordiska länderna. De har f. ö. bara tillämplighet på de företag vilkas radiochefer antagit normerna. Enligt det av oss förordade systemet borde utrymme i vårt land ges även för fristående radio- och TV-företag. En lagfäst rätt till beriktigande framstår i sådant fall såsom särskilt befogad. Vi vill även tillfoga, att också ur principiell synvinkel en lagfäst rätt till beriktigande är att föredra framför normer eller regler som antagits på privat initiativ. Så är också fallet beträffande pressen i Danmark, Norge och Finland. Pressrätten innehåller i dessa länder bestämmelser om rätt till beriktigande.

Frågan om lagfäst rätt till beriktigande i radio och TV är för närvarande föremål för prövning inom Nordiska rådet. Man kan vänta sig att frågan — som aktualiserats genom ett medlemsförslag i januari 1965 — kommer att avgöras vid rådets session i Helsingfors den 1—6 april 1967.

Eftersom vi bedömer det som angeläget att man på detta område kan få såvitt möjligt enhetliga nordiska regler avstår vi nu från att väcka något förslag om svenska lagregler om rätt till beriktigande. Vi anser dock att frågan är av den vikten att den ånyo bör tas upp sedan den nordiska behandlingen avslutats.

I 3 § i lagförslaget stadgas bl. a. att det för varje radioprogram skall finnas en tillsynsman, med uppgift att förebygga yttrandefrihetsbrott. Ingenting får sändas mot tillsynsmannens vilja.

För vår del accepterar vi den konstruktion som lagts fram i lagförslaget beträffande tillsynsmannen och dennes ansvar. Det är av stort värde att man nu inom rundradioverksamheten får en motsvarighet till tidningarnas »ansvariga» utgivare.

Vi kan dock icke acceptera den föreslagna benämningen tillsynsman. Blott svårligen torde termen föra tankarna till den avsedda funktionen, att bära ansvar — om också inskränkt — för radio- och TV-program.

I 1962 års utredning användes beteckningen *ansvarig programledare*. I 1965 års utredning föreslås *programledare*. Sveriges Radio har för sin del förordat benämningen *programansvarig*.

Vi anser att samtliga dessa tre beteckningar är att föredra framför propositionens förslag. Vissa skäl synes tala för att ordet ansvarig på ett eller annat sätt kommer med i benämningen. Å andra sidan har anförts att vederbörande bara har ett begränsat ansvar och att därför ordet »ansvarig» skulle vara missvisande. Vi är benägna att böja oss för detta och förordar därför att termen »programledare» skall användas i stället för termen »tillsynsman».

Sveriges Radio har visserligen anført att benämningen »programledare» redan används inom Sveriges Radio och därför vore mindre väl lämpad såsom beteckning för den som har det juridiska ansvaret för programmen. Enligt vår uppfattning torde detta dock icke vara ett vägande skäl mot användandet av termen programledare. Sveriges Radio kan nämligen utan större besvär ändra sin interna tjänstebeteckning för den befattningshavare som nu benämnes programledare. Termen »programledare» användes f. ö. genomgående i propositionen för att beteckna den funktion som i lagförslaget benämnes »tillsynsman».

Vi vill slutligen kommentera det skadeståndsansvar som programföretag åläggs i 6 § lagförslaget. Programföretaget har att jämte den skyldige ersätta skada för yttrandefrihetsbrott i radioprogram. Utredningsmannen hade för sin del föreslagit ett längre gående ansvar. Programföretaget skulle svara förutom för skador på grund av yttrandefrihetsbrott också för i stort sett all skada på grund av innehållet i ett radio- eller televisionsprogram.

Lagförslaget avser uppenbarligen inte att inskränka det skadeståndsansvar för innehållet i radio- eller televisionsprogram som programföretag enligt gällande skadeståndsrätt kan vara underkastat vid sidan om ansvaret för skada på grund av yttrandefrihetsbrott.

Det kunde enligt vår uppfattning vara befogat att utvidga programföretags skadeståndsskyldighet utöver den reglering som nu sker i lagförslaget. Man kunde tänka sig ett längre gående principalansvar eller rent av ett objektivt ansvar för programföretag. Två remissinstanser, riksåklagaren och Stock-

holms rådhusrätt, har varit inne på sistnämnda tankegång. Riksåklagaren har velat ålägga programföretaget ett objektivi skadeståndsansvar för innehållet i radio- och televisionsprogram. Stockholms rådhusrätt har också framfört tanken på ett objektivi ansvar.

Även om vi alltså för vår del är benägna att förorda ett långt gående skadeståndsansvar för programföretag är vi emellertid medvetna om att det kanske icke är lämpligt att reglera denna fråga separat från den nu pågående allmänna översynen av skadeståndsrätten. Enligt vår uppfattning är det nödvändigt att frågan om radioföretags skadeståndsansvar blir föremål för ingående överväganden i samband med denna översyn.

Med hänvisning till det anförda hemställer vi,

I. att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 156 måtte besluta

1. att 1 § första stycket förslaget till radioansvarighetslag får följande lydelse:

»Denna lag gäller yttrandefriheten i ljudradio- och televisionsprogram (radioprogram) som svenskt programföretag äger anordna med *tillstånd av Kungl. Maj:t.*»;

2. att en bestämmelse — motsvarande 7 kap. 6 § andra stycket tryckfrihetsförordningen — att domstol kan förordna att dom varigenom ärekränkt person erhåller upprättelse skall ges publicitet i radio- resp. televisionsprogram införas i radioansvarighetslagen, lämpligen i § 2;

3. att benämningen »tillsynsman» i lagförslaget utbytes mot benämningen »programledare»; samt

II. att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderlig lagtext.

Stockholm den 29 november 1966

Ingrid Gärde Widemar (fp)

Yngve Hamrin (fp)

i Jönköping